

Cümlenin Ögeleri

Cümle : Bir duygu, düşünce veya isteği kısaca bir yargıyı bildiren sözcük dizisine cümle denir.

Çalıştım.

Ders çalıştım.

Sabaha kadar durmadan ders çalıştım.

Uyarı : Cümle yargı bildiren anlatım bütünlüğüdür. Buna göre yargı bildirmeyen biz söz öbeği, cümle değildir. Sözelimi, **Akıllı adam**, bir sıfat tamlaması olup, cümle değeri taşımaz. Oysa **Adam akıllıydı**. Dendiğinde bu bir yargı, bildirir ve cümle adını alır.

Cümlenin Ögeleri :

□□□□□□□□□□ **Temel Ögeler** :

□ **Yüklem** : Cümlede iş, oluş, hareket, kısaca yargı bildiren sözcük veya söz grubudur. Bu tanıma dayalı olarak yüklem iki şekilde karşımıza çıkabileceğine dikkat edelim.

Eylem Tabanı + Haber Kipi + Kişi Eki = Yüklem

Eylem Tabanı + Dilek Kipi + Kişi Eki = Yüklem

Ad ve Ad Soylu Sözcük + Ekeylem = Yüklem

Örnek : Gurbetten **gelmişim, yorgunum** hancı.

Şuraya bir yatak **ser**, yavaş yavaş

UYARI : Ad ve ad soylu sözcükler ekeylemle çekimlenmeden de yüklem görevinde bulunabilir. **Örnek :** İçimde tuhaf bir hüzün vardı. (var + idi)

İçimde tuhaf bir hüzün var. (var).

Yüklemin Özellikleri :

Yüklem, tek sözcükten oluşabileceği gibi söz öbeklerinden de (Ad ve sıfat tamlamaları, deyimler, ikilemeler, bileşik eylemler) oluşabilir. **Örnek :**

Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

(Yardımcı eylemle kurulan bileşik eylem, yüklem durumunda)

Bu ev, kırmızı damlı eski bir köy eviydi. (Yüklem, sıfat tamlaması durumunda)

Sizinle konuşan kadın, çocuğun halasıymış. (Ad tamlaması, yüklem durumunda)

O sabah güneş pırıl pırıldı. (İkileme, yüklem durumunda)

Bu kez galiba baltayı taşa vurduk. (Deyim yüklem durumunda.)

Yalnızca ad değil, ad soylu tüm sözcükler ek-eylemle çekimlenerek yüklem olur. **Örnek :**

Yurdumuzu kurtaran, Atatürk'tür (Ad, yüklem durumunda)

Bendim geçen ey sevgili, sandalla denizden. (Zamir yüklem durumunda)

Biz üniversiteye giderken o küçüktü. (Adlaşmış sıfat, yüklem durumunda)

Onun kaliteli malları çoktur. (Zarf, yüklem durumunda)

Ak akçe kara gün içindir. (Edat öbeği yüklem durumunda)

Dilimizde sıkça kullanılan bağlaçlardan biri de “ve” dir. (Bağlaç , yüklem durumunda.)

Ağzından çıkan tek şey amandı. (Ünlem, yüklem durumunda)

Eylemsilerden, adeylem ve sıfateylemler, ek-eylemle çekimlenerek yüklem olur. **Örnek :**

Bütün dileği insanların birbirini karşılık beklemeden sevmesiydi.(Adeylem, ek-eylemle çekimlenerek yüklem olmuş.)

Adam, uzaktan bir tanıdıklarıymış. (Sıfat eylem, ek-eylemle çekimlenerek yüklem olmuş.)

Yüklem, pekiştirilmiş sözcüklerden de oluşabilir. **Örnek :**

Bütün gece konuştu da konuştu.

Bayram sabahı şehrin sokakları bomboştu.

Bütün çocukları çalışkan mı çalışkandı.

Sıralı cümlelerde, iki farklı yargı aynı yükleme uyum gösterirse ortak yüklem kullanılabilir.

Örnek :

Oğlan dayıya, kız halaya çeker. Bu bağımlı sıralı cümleyi yargı yönünden tek tek incelersek.

Oğlan dayıya

çeker

.

Kız halaya çeker.

Bu cümlede “çeker” yüklemi ortak kullanılmıştır.

Kimi durumlarda yüklem anlatımdan düştüğü görülür. Böyle durumlarda okuyucu veya dinleyici yüklemi zihninden tamamlar. **Örnek :**

Ev yapacaksan tuğladan, kıza alacaksan Muğla'dan.

Yukarıdaki anlatım tamamlanırsa :

Ev yapacaksan tuğladan yap. Kız alacaksan Muğla'dan al.

UYARI : İki farklı yargının tek eylemsiye ve tek yükleme bağlanması çoğu kez yargılardan birinin eylemsiyle ya da yükleme uyumsuzluğuna neden olur ve anlatım bozukluğu yaratır. Bu anlatım bozukluğuna yüklem eksikliği adı verilir. Bu durumda her farklı yargıyı ayrı bir yancümleye (eylemsiye) ya da yükleme bağlamak anlatım bozukluğunu ortadan kaldırır.

Örnek :

Sigarayı az içkiyi de hiç içmez.

Sigarayı az (içer), içkiyi de hiç içmez.

Özne : Cümlede, yüklem bildirdiği eylemi ya da yargıyı gerçekleştiren ve üstlenen öge özne adını alır. Özne bir kişi ya da birkaç kişiden oluşuyorsa yükleme "Kim? Kimler?" soruları; kişi dışında bir varlık, nesne ya da kavram ise yükleme "Ne? Neler?" soruları yöneltilir. **Örne**
ek :

Yazar
, bu romanda sıradan bir olayı
anlatıyor
. (Anlatan kim? Yazar)

Özne

Yüklem

Seni de ansızın yakalar bir gün ölüm. (Yakalayan ne? Ölüm)

Yüklem Özne

İki Çeşit Özne Vardır :

“ **Gerçek Özne** : Yüklemde bildirilen eylemi ve yargıyı yapan, yerine getiren veya üstlenen varlık ve nesnedir. **Örnek** :

Divan edebiyatında işlenen konular, genellikle soyuttur. (Soyut olan ne?)

Gerçek Özne Yüklem

Hiçbir şair, hiçbir hikayeci yalnız bugün için yazmaz. (Yazmayan kim?)

Gerçek Özne Yüklem

“ **Sözde Özne** : Yüklemde bildirilen eylemi yapan değil, yapılan eylemden etkilenen kişi, varlık ya da kavramlardır. Başka bir deyişle gerçek öznenin olmadığı cümlelerde asıl görevi, nesne olan sözcük sözde özne görevi üstlenir. **Örnek** :

Yeni öğretmenler, Doğu Anadolu'ya atanmış. (Atayan kim? Yok) (Atanan kim?)

Sözde Özne Yüklem

Yerler, çok iyi temizlenmiş. (Temizleyen kim? Belli değil?) (temizlenen ne?)

S.Özne Yüklem

UYARI : Sözde özne, yalnızca yüklemde bir eylemin bulunduğu eylem cümlelerinde yer alır.
Ad cümlelerindeki özne, daima gerçek öznedir. **Örnek :**

Kültür mirasına sahip çıkmak, bilinçli bir **tavırdır**.

Gerçek Özne Yüklem

Öznenin Özellikleri :

“ Bütün ad ve ad soylu sözcükler, cümle içinde özne görevinde bulunabilir. **Örnek :**

Bağışlayın beni arkadaşlar. (Ad, özne durumunda)

Yüklem Özne

Ben, gül yanaklı bir çocuğa benzerim. (Zamir özne durumunda)

Özne Yüklem

Tembeller başarılı olamaz. (Adlaşmış sıfat, özne durumunda)

Özne Yüklem

Gece, bir tül gibi şehre iniyor. (Zarf özne durumunda)

Özne Yüklem

Gibi, sözcükler ve kavramlar arasında benzetme ilgisi kurar. (Edat, özne)

Özne Yüklem

Fakat, karşıt yargıları bağlar. (Bağlaç özne durumunda)

Özne Yüklem

Ey, seslenme anlamı taşır. (Ünlem, özne durumunda)

Özne Yüklem

.. Ad ve sıfat tamlamaları, deyimler ve ikilemeler özne olabilir. **Örnek :**

Sanatçının yaratıcılığı, sezgi ve duygu gücüne bağlıdır. (Ad tamlaması özne durumunda)

Kimi şair ve yazarlar, düşüncelerinin kolayca anlaşılmasını istemezler.

(Sıfat tamlaması, özne durumunda)

Pot kırmak, onun adetiydi. (deyim özne durumunda)

Konu komşu bu duruma ne diyecek. (İkileme, özne durumunda)

“ Kimi durumlarda ara söz, özneyi açıklamak amacıyla kullanılır. Bu kullanıma açıklamalı özne denir. **Örnek :** Annem, beni doğurup büyüten o yüce insan, artık yoktu.

Sınıftan biri, genç bir kız, elini kaldırdı.

“ Kimi sıralı cümlelerde her cümle için tek bir özne kullanılır ve ortak özne meydana gelir.

Örnek :

Her canlı
doğar, yaşar, ölür. Bu sıralı cümleleri ayırırsak.

Her canlı doğar.

Her canlı yaşar.

Her canlı ölür. “Her canlı” üç ayrı eylemi gerçekleştirdiği için ortak öznedir.

“ Eylemsiler ve eylemsilerin de yer aldığı çeşitli söz grupları cümlede özne görevi yapar.

Örnek : Yan Cümle Temel Cümle

Şiir okumak / büyük bir zevktir.

Yüklem Özne

Yan Cümle Temel Cümle

Çok Konuşanlar / Dışarı çıksın

Özne Yüklem

UYARI : İki cümlede tek özne bulunabilir. Böyle öznelere ortak özne denir. Ancak iki farklı yargının tek özneye bağlanması kim zaman yargılardan birinin özneyle uyum sağlayamaması sonucunu doğurur. Bu anlatım bozukluğuna özne eksikliği adı verilir. **Örnek :**

Hepsi ona gülüp geçmiş, onu dinelememişti.

Hepsi ona gülüp geçmiş, (hiçbiri) onu dinlememişti.

Özne – Yüklem Uygunluğu : Bir cümlede anlamın açık ve anlaşılır olması için özneyle yüklem arasında, tekillik- çoğulluk ve kişi yönünden uygunluk olmalıdır.

Özne ile Yüklem arasında iki yönden uygunluk vardır :

Tekillik-Çoğulluk Yönünden Uygunluk :

a) Cansız varlıklar, soyut kavramlar insan dışındaki canlı varlıklar, organ ve zaman adlarının çoğul şekilleri özne olduğunda bunların yüklemeleri tekil olur. **Örnek :**

Bütün eşyalar kapının önünde duruyor(**lar**).

Bu düşünceler çoktan eskidi(**ler**).

Kuzular uzaktan uzağa bağıştı(**lar**).

Ağaçlar sonbaharda yapraklarını döker(**ler**).

Günler gittikçe uzuyor(**lar**).

Ellerim tutmuyor(**lar**).

b) Özne birden çok sıfatın oluşturduğu sıfat tamlaması biçimindeyse yüklem genellikle tekil olur. **Örnek :** Bu iki kafadar yine yola koyuldu(**lar**).

c) Sayı sıfatıyla kurulan tamlamalar özne olduklarında yüklem tekil olur. **Örnek :**

İki adam seni arıyor(**lar**).

Sınıftan on kişi dışarı çıktı(**lar**).

d) Belgisiz zamirler özne olduklarında yüklem tekil olur. **Örnek :**

Hepsi seni sormaya gelmiş(**ler**).

Bazıları balık sevmez(**ler**).

e) Mecaz-ı mürsel yoluyla oluşan topluluk adları, özne olduklarında yüklem tekil olur. **Örnek :**

Gol atılınca
stad
ayağa kalktı
(**lar**)
.

Kasaba yollara döküldü(**ler**).

f) İnsanlar için özne çoğul olduğunda yüklem tekil de çoğul da olabilir. **Örnek :**

Öğrenciler sınıfta ders dinliyor**lar**.

Öğrenciler, ders bitince evlerine gitti.

g) Cümlede birden çok özne varsa yüklem de çoğul olur. **Örnek :**

A. Muhip Dranas da Cahit Sıtkı da Fransız şiirini örnek aldıklarını kabul etmezler.

UYARI : Belgisiz sıfatların tamlayan olarak kullanıldığı sıfat tamlamaları özne olduğunda yüklem tekil de çoğul a olabilir. **Örnek :**

Kimi insanlar böyle düşünmez.

Kimi insanlar böyle düşünmezler.

Cansız varlıklar kişileştirilip özne görevinde kullanıldıklarında ve çoğul olduklarında yüklem tekil de çoğul da olabilir. **Örnek :**

Dağlar, doğan güne karşı hatalarını düşünüyorlar.

Nehirler burada şarkılar söylüyordu.

§ Kişi Yönünden Uygunluk :

a) İkinci ve üçüncü kişiler özne olursa bunların yüklemeleri ikinci çoğul kişi olur. **Örnek :**
Sen ve Ahmet beni dışarıda bekleyin.

b) Özne birinci ve ikinci kişi ya da birinci ve üçüncü kişiyse yüklem birinci çoğul olur. **Örnek :**
O da ben de seni bekledik.

O konuya sen ve ben çalışacağız.

c) Özne birinci, ikinci ve üçüncü kişiyse yüklem birinci çoğul olur. **Örnek :**

Oraya ben, sen ve Ahmet gideceğiz.

Yardımcı Öğeler :

Nesne : (Düz Tümleç) Öznenin yaptığı eylemden etkilenen varlık ya da nesnedir. Nesne, cümledeki kullanımına göre ikiye ayrılır :

Belirtili Nesne : Öznenin yaptığı işten etkilenen öge adın "i" (gösterme, belirtme) durumuyla çekimlenirse belirtili nesne görevi yapar.

Belirtili nesneyi bulabilmek için yüklem "Kimi? Neyi? Kimleri? Neleri?" sorularından uygun olan biri yöneltilir. **Örnek :**

Çocuğun elindeki minik siyah köpeği hepimiz sevmiştik. (Neyi?)

Belirtili Nesne

Bu işin peşinde olduğunu biliyorum, saklama. (Neyi?)

Belirtili Nesne

Seni de onu da yakından tanıyoruz. (Kimi?)

Belirtili nesne

Belirtisiz Nesne : Öznenin yaptığı eylemden etkilenen öge, ad durum eklerinden biriyle çekime girmişse cümle içinde belirtisiz nesne görevi yapar.

Belirtisiz nesneyi bulmak için yükleme “Ne?, Neler?” sorusu yöneltilir. **Örnek** :

Ona her zaman bir kucak dolusu çiçek götürürdüm. (Ne?)

Her gece, Kırmızı Başlıklı Kız adında bir masal anlatırdı.

Belirtisiz Nesne

Nesnenin Özellikleri :

a) Nesne, yalnızca yüklemde eylem olan cümlelerde bulunur. Yüklemde ad ve ad soylu sözcüklerin bulunduğu cümlelerde nesne olmaz. **Örnek** :

Bu adam, sorduğum tüm soruları yanıtsız bıraktı.

Nesne

Eylem

b) Nesne, tek sözcük olabildiği gibi sözcük grubu da olabilir. **Örnek :**

Kalemleri, defterleri, kitapları, üst üste yığı.

Nesne Öbeği

c) Bazı cümlelerde ara söz, nesneyi açıklamak için kullanılır. Buna açıklamalı nesne denir. Bu söz, nesneyle birlikte tek öge olarak değerlendirilir. **Örnek :**

Babamı, o büyük insanı, bir daha görmeyecektim.

Nesne Açıklamalı Nesne

Yaşlı kadın, çocuğu – o kuru, sıska vücudu – son bir kez kucakladı.

Nesne Açıklamalı Nesne

d) Kimi bileşik cümlelerde birden çok çekimli eylemin ya da eylemsinin anlamını tek nesne tamamlayabilir, buna ortak nesne denir. **Örnek :**

Kitabı eline aldı, bir süre okudu, sonra yerine koydu.

(Kitabı belirtili nesnesi aldı, okudu, koydu eylemlerinin ortak nesnesidir.)

e) Eylemsiler ve eylemsilerin de yer aldığı çeşitli söz grupları cümlede nesne görevi yapar. **Örnek :**

Yan Cümle **Temel Cümle**

Onun buraya gelişini / görmedim.

Belirtili Nesne Yüklem

Yan Cümle **Temel Cümle**

Ders çalışmayı / istemiyor.

Belirtili Nesne Yüklem

Dolaylı Tümleç-e, -de, -den

Kime? Bunu bir de **babama** soralım.

-e durum eki **Yönelme** Neye? Çocuk bir süre **kitaba** baktı.

Nereye? **Okula** dilekçe verdim?

Kimde?

Ahmet'te aynısından var.

-de durum eki **Bulunma**

Neyde?

Yazıyı **kitapta** görmüş.

gördüm.

Nerede?

Onu geçen gün **sokakta**

Kimden?

Dedemden bütün aile çekinirdi.

-den durum eki **Çıkma**

Neyden?

Şekerden böcek çıktı.

Nereden?

Uzaktan bir ses duyuldu.

Dolaylı Tümlecın Özellikleri :

a) "e, de, den" durumuyla çekimlenen sözcükler, eylemi zaman değil, durum yönünden etkilerse dolaylı tümleç olmaz. Zarf tümleci veya edat tümleci görevinde bulunur. **Ör**

nek :

Sabaha

orada oluruz (Ne zaman?)

Zarf tımleci

Altı yaşında okuma öğrendi. (Ne zaman?)

Zarf Tımleci

Sabaha kadar ders çalıştı. (Ne zamana kadar?)

Edat Tımleci

b) Kimi cümlelerde ara söz, dolaylı tımleci açıklamak amacıyla kullanılır ve açıklamalı dolaylı tımleç meydana gelir. **Örnek :**

Memleketine, özlemini çektiđi o yerlere, dönüyordu.

Dolaylı Tımleç Dolaylı tımlecin açıklayıcısı Yüklem

c) Sıralı cümlelerde dolaylı tımleç, birden çok cümlelerin ortak öğesi olabilir. Buna ortak dolaylı tımleç denir. **Örnek :**

Ona çok kızıyor, her gördüğü yerde bağırıyor.

Ona çok kızıyor.

Ona her gördüğü yerde bağıyordu.

d) Eylemsiler ve eylemsilerin de yer aldığı çeşitli söz grupları cümlede dolaylı tümleç görevi yapar. **Örnek :** **Yan Cümle** **Temel Cümle**

Ondan duyduklarına / inanamayacaksın.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Yan Cümle **Temel Cümle**

Buraya geldiğine / bin pişman oldu.

Dolaylı tümleç Yüklem

Uyarı : Dolaylı tümleci bulmak için soruları “Neyden?” sorusu ile zarf tümlecinin sorusu olan “Neden?” sorusu birbirine karıştırılmamalıdır. **Örnek :**

Bu düşünceleri okuduğu kitaplardan edinmiş. (Neyden?)

Sıkıntıdan ne yapacağını şaşırılmış. (Neden?)

Yukarıdaki birinci cümlede “Neyden” sorusuna yanıt veren ve cümleye içinden anlamı katan “okuduğu kitaplardan” söz grubu cümlede dolaylı tümleç görevinde bulunurken, ikinci cümlede şaşırma nedeni olan “sıkıntı” sözcüğü, eylemin nedenini bildirdiği ve “Neden?” sorusuna yanıt verdiği için cümlede zarf tümleci görevi yapmaktadır.

Zarf (Belirteç) Tümleci : Yükleme zaman, durum, miktar, ölçü, yer yön ve soru yönünden gösteren sözcük ya da sözcük öbekleri cümle içinde zarf tümleci görevi yapar.

Yükleme yöneltilen “Nasıl?” sorusu durum zarfı tümleciyle ilgilidir. **Örnek :**

İnsan düşündüklerini açıkça söyleyebilir. (Nasıl söyleyebilir?)

Damlaya damlaya göl olur. (Nasıl göl olur?)

Olanları ağlaya sızlaya anlattı. (Nasıl anlattı?)

Yükleme yöneltilen “Ne zaman?” sorusu, zaman zarfı tümleciyle ilgilidir. **Örnek :**

O acılı haberi duyunca çok üzülmüştü. (Ne zaman üzülmüştü?)

Tren on beş dakika sonra burada olur. (Ne zaman burada olur?)

Gelecek ay yeni bir araba alalım. (Ne zaman alalım?)

Yükleme yöneltilen “Ne yöne? Ne taraf?” soruları yer-yön zarf tümleciyle ilgilidir. **Örnek :**
□□□□□ Bi

raz bekleyip
aşağı
indim. (Ne yöne?)

Az önce dışarı çıktı. (Ne tarafa?)

Korkudan bir adım geri çekildim. (Ne yöne?)

Yükleme yöneltilen “Ne kadar? Kaç tane?” soruları azlık-çokluk zarf tümleciyle ilgilidir. **Örnek :**

Onu
bir saat daha
bekleyelim. (Ne kadar bekleyelim?)

Bugün bırak, yeterince çalıştın. (Ne kadar çalıştın?)

Çocuk ablasından biraz daha çalışkandı. (Ne kadar çalışkandı?)

Soru zarfı tümleci, yüklemi durum, zaman, yer-yön, miktar, ölçü olarak soru biçiminde etkiler. **Örnek :** Nasıl dayanırım sensizliğe nasıl?

Neden yapmadın söylediklerimi?

Niye bakıp duruyorsun yüzüme?

UYARI : Yer-yön bildiren sözcükler ad durum ekleriyle çekimlenirse zarf tümleci değil, nesne ya da dolaylı tümleç görevi yapar. **Örnek :**

Bir de aşağıyı temizle. (Neyi?)

Belirtili nesne

Sizi içeride bekliyor. (Nerede?)

Dolaylı tümleç

Yukardan gürültü geliyor. (Nerden?)

Dolaylı tümleç

Zarf Tümlecinin Özellikleri :

a) Ara söz, kimi cümlelerde zarf tümlecini açıklamak amacıyla kullanılır ve açıklamalı zarf tümleci meydan gelir. **Örnek :**

Önümüzdeki hafta, Pazartesi günü, yeni bir sınav var.

Zarf Tümleci Zarf tümlecinin açıklayıcısı Yüklem

b) Bağ eylemlerin yer aldığı çeşitli söz grupları cümlede zarf tümleci görevi yapar. **Örnek :**

Görmeden, bilmeden, vermeden akıyorsun.

Zarf tümleci (Nasıl?)

Ertesi sabah, dinlenmiş bir biçimde güverteye geldi.

Zarf tümleci Zarf tümleci

(Ne zaman?) (Nasıl?)

UYARI : Sıralı cümlelerde ortak kullanılan zarf tümleci ilk yükleme uygunken, diğer yükleme uymayabilir. Bu anlatım bozukluğu zarf tümleci eksikliği olarak değerlendirilir. **Örnek :**

Annem hiçbir zaman kendini düşünmedi, bizim mutluluğumuz için çalıştı.

Annem hiçbir zaman kendini düşünmedi; her zaman bizim mutluluğumuz için çalıştı.

Edat Tümleci : Cümleye amaç – sonuç, özgürlük, benzerlik, eşitlik, birliktelik, araç anlamı katan ya da sözcük öbekleri cümle içinde edat tümleci görevi yapar. **Örnek :**
Gemiler, güneye doğru yöneldi. (Nereye doğru?) (yön)

Babama göre çalışan kazanır. (Kime göre?) (görelilik)

Rahat uyumak için ılık bir duş aldı. (Niçin?) (amaç)

Çocuk, elindeki küçük kovayla su taşıyor. (Neyle?) (araç)

Okula annesiyle gidecekti. (Kimle?) (birliktelik)

Sen gelinceye kadar işleri bitiririm. (Ne zamana kadar?) (zaman)

Öğelerle ilgili Uyarılar :

Öge Vurgulaması : Cümlede, yüklemden hemen önce gelen öge, kullanıldığı yere göre en çok vurgulanan ögedir.

Örnek :

Ayşe, yazdığı cümleyi arkadaşına yüksek sesle okudu.

Ayşe, yazdığı cümleyi yüksek sesle arkadaşına okudu.

Ayşe, arkadaşına yüksek sesle yazdığı cümleyi okudu.

Arkadaşına, yazdığı cümleyi yüksek sesle Ayşe okudu.

Soru edatı “mi” cümlede hangi öğeden sonra kullanılırsa o öğeyi vurgulamış ve o öğeyi buldurmaya yönelik kullanılmış olur. **Örnek :**

Bütün bunları sana Ayşe mi söyledi?

Ayşe, sana bütün bunları mı söyledi?

Ayşe, bütün bunları sana mı söyledi?

Ayşe, bütün bunları sana söyledi mi?

Cümlede kullanılan soru sözcükleri herhangi bir öğeyi buldurmaya yönelik olabilir. **Örnek :**

Bu kitabı benden sonra kim okumak ister? (Soru, özneyi buldurmaya yönelik)

Bu eteğin üstüne ne giyeceksin? (Soru, belirtisiz nesneyi buldurmaya yönelik)

Bu soruyu nasıl çözdün? (Soru, zarf tümlecini buldurmaya yönelik)

Dün akşam nereden geliyordun? (Soru, dolaylı tümleci buldurmaya yönelik)

Yerleri neyle sildin? (Soru, edat tümlecini buldurmaya yönelik)

Bugün kimi gördün? (Soru, belirtili nesneyi buldurmaya yönelik)

Öge Çözümlemesinde Dikkat Edilecek Noktalar :

Bir cümlede önce yüklem bulunmalı, yüklem bulunduktan sonra yükleme yöneltilen sorularla özne ve diğer öğeler tespit edilmelidir.

Yükleme, doğru sorular yöneltilmelidir; çünkü yanlış sorular yanlış sonuçlar doğurur.

Cümle, öğelerine ayrılırken hiçbir sözcük ve sözcük grubu açıkta kalmamalı, hepsi yükleme bir bağlantı kurarak bir öğe değeri kazanmalıdır. Yalnızca bağlaçlar bu kuralın dışında kalabilir.

Bağlaçlar, cümle içinde tek başlarına herhangi bir öğe olamazlar. Ancak bağlandıkları bir söz grubu içinde görev kazanma özellikleri vardır.

Bir cümle öğelerine ayrılırken, belirli söz gruplarının (deyimler, ikilemeler, tamlamalar, bileşik eylemler) kalıp olduğu ve cümlede tek öğe olarak değerlendirilmesi gerektiği dikkate alınmalıdır.

Bazı cümlelerde aynı öğe olan dil birliklerinin arasına başka söz grupları da girebilir. Bu durumda dil birliği bozulur ve aradaki söz grubu farklı bir öğeyi oluşturabilir. **Örnek :**

Babamın çarşıda böyle küçük bir dükkanı vardı.

Dolaylı Tümüleş

Ara cümleler, asıl cümlelerin herhangi bir öğesi olamayacakları için cümle öğelerine ayrılırken farklı değerlendirme yapılmalıdır. **Örnek :**

Hızlı hızlı yürüyordu, çünkü yağmur yağıyordu, avluyu geçip fakülteye girdi.

Ara cümle

Ara sözler, asıl öge ile birlikte değerlendirilmeli, ikisi de aynı öge öbeği sayılmalıdır. **Örnek :**
Aşağıları,
kayaların diplerini
, iyice araştırmalı,

Açıklayıcı ara söz

Öge Tablosu :

ÖĞELER

ANLAM

YÜKLEME YÖNELİK SORULAR

ÖZNE

Yüklemi yapan yükleme konu olan

Kim,Kimler,Ne,Neler

NESNE

Belirtisiz Nesne

Yüklemin Etkisini Üzerine Alan

Ne

Belirtili Nesne

Neyi, Kimi

Dolaylı Tümleç

Yönelmeli

Yüklemin Bulunduğu, Yöneldiği Ayrıldığı Kavramdır.

Neye, Nereye, Kime

Bulunmalı

Neyde, Neyden, Nerede, Kimden

Çıkmalı

Neden, Nereden, Kimden

Belirteç Tümleç

Durum

Yüklemi Türü Anlam Özellikleri ile Tamamlayan Ögedir.

Nasıl, Ne durumda, Ne biçimde

Zaman

Ne zaman, Ne zamandır...

Ölçü

Ne kadar, Nice, Ne ölçüde

Yer-yön

Nereye, Ne yöne...

Neden

Ne, Niçin, Ne diye...

Soru

İLGİGEÇ TÜMLECİ

Cümlede amaç, araç, birliktelik, görelilik, neden, yön zaman gibi anlam ilgileri oluşturur.

Niçin, Ne ile, Kiminle, Neye (Neye) göre, Ne gibi, Ne için, Nereye doğru, Ne zaman...

